

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-52>

УДК 368

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ СТРАХОВОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

FINANCIAL POTENTIAL OF INSURANCE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Плиса Володимир Йосиповичкандидат економічних наук, професор,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7451-6833>**Воробйова Віра Олексіївна**здобувач освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»,
Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9958-3650>**Plysa Volodymyr, Vorobyova Vira**

Ivan Franko National University of Lviv

Незважаючи на значний обсяг наукових публікацій, які відображають проблеми розвитку страхового підприємництва, недостатньо висвітленими залишаються питання формування та реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва в Україні. Тому, назріла потреба узагальнити теоретичні та вдосконалити практичні аспекти формування та реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва в економіці України. У статті, спираючись на дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, що займалися проблемами фінансового потенціалу, з'ясовано сутність та з огляду на власні розрахунки визначено рівень фінансового потенціалу страхового підприємництва в Україні. Зроблено висновок про те, що досліджуючи сутність та проблеми фінансового потенціалу розвитку страхового підприємництва в Україні в подальшому потрібно, зокрема, провести дослідження сучасного стану, сутності, структури, функціонального змісту видів і форм реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва та розробити методіку оцінки ефективності й виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності у сфері формування і реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва.

Ключові слова: страхування, страхове підприємництво, фінансовий потенціал, фінансовий потенціал страхового підприємництва.

Further development of the national insurance market directly depends on the development of the insurance business, its financial potential, and its innovative ability to generate new insurance products. Despite the significant volume of scientific publications that reflect the problems of insurance business development, the issues of formation and realization of the financial potential of insurance business in Ukraine remain insufficiently covered. Therefore, there is a need to generalize the theoretical and improve the practical aspects of the formation and implementation of the financial potential of the insurance business in the economy of Ukraine. The article, based on the research of domestic and foreign scholars dealing with the problems of financial potential, clarifies the essence of it. The change in the number of insurance companies, the volume of concluded insurance contracts, the volume of formed insurance reserves, and the change in the number of insurers' assets in Ukraine by years are analyzed in this article. Based on their own calculations, this article determines the level of the financial potential of the insurance business in Ukraine. It is concluded that in the future it is necessary, in particular: to conduct a scientific analysis of theoretical and practical approaches to the study of the financial potential of insurance business development; identify the specifics of the main stages and reveal the basic patterns of the genesis of the financial potential of insurance business; to conduct research on the current state, nature, structure, functional content of types and forms of realization of the financial potential of insurance business; to substantiate modern theoretical and methodological conceptual attitudes and methodological approaches to determining the effectiveness of mechanisms for the formation and implementation of the financial potential of insurance business; develop a methodology for assessing efficiency and develop specific recommendations for improving efficiency in the formation and implementation of the financial potential of insurance business.

Keywords: insurance, insurance business, financial potential, financial potential of insurance business.

Постановка проблеми. Як відомо «створення ефективної системи захисту майнових прав та інтересів окремих громадян, підприємців і підприємств, підтримання соціальної стабільності у суспільстві й економічної безпеки держави неможливе без функціонування потужного ринку страхування. Крім того, страхування важливе джерело акумулювання коштів для подальшого інвестування в національну економіку» [8, с. 100–101]. Подальший розвиток національного ринку страхування напряму залежить від розвитку страхового підприємництва, його фінансового потенціалу й інноваційної спроможності генерувати нові страхові продукти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

В. В. Нонік, А. Ю. Полчанов [5] присвятили свої дослідження проблемам тлумачення економічної категорії «фінансовий потенціал» та оцінці підходів, що використовуються для розкриття сутності цієї категорії. Цьому ж напрямку присвячені праці Г. В. Корнійчука [2], який у своїх працях зосередив увагу на тлумаченні економічного змісту фінансового потенціалу підприємства.

Розробці класифікації фінансового потенціалу підприємства на основі дослідження класифікацій таких базових понять, як потенціал і фінансові ресурси підприємства, та з урахуванням основних сутнісних характеристик економічної категорії «фінансовий потенціал» присвячено праці О. В. Нагорнюк [4]. Питанням діагностики рівня фінансового потенціалу суб'єктів господарювання присвячено дослідження Н. М. Левченко [3]. Проблема обґрунтування підходів до управління фінансовим потенціалом підприємства присвячені праці Г. О. Партин [7], І. В. Шалигіної [10].

Виділення незіршених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний обсяг наукових публікацій, які відображають проблеми розвитку страхового підприємництва, недостатньо висвітленими залишаються питання формування та реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва в Україні. Тому, наріла потреба узагальнити теоретичні та вдосконалити практичні аспекти формування та реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва в економіці України.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є з'ясувати рівень фінансового потенціалу страхового підприємництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансовий потенціал – це сукуп-

ність як наявних так і потенційних фінансових ресурсів, які може мобілізувати та реалізувати система за певних умов для забезпечення свого сталого економічного зростання у чітко визначений часовий період, він, як доречно зазначає С. В. Онишко, «відображає не лише наявні фінансові ресурси, а й їхні резерви, котрі можуть бути використані за певних умов» [6, с. 67–68]. Фінансовому потенціалу як структурному елементу економічного потенціалу «притаманні окремі характеристики останнього, зокрема, те, що його базовим складником є певний вид економічних ресурсів у конкретному випадку – фінансових; він формується і функціонує в конкретних економічних умовах; він має цільове призначення, пов'язане з реалізацією економічних цілей і завдань об'єкта дослідження» [2, с. 27].

На мікрорівні одні вчені визначають фінансовий потенціал «як фінансові ресурси, з приводу яких виникають відносини на підприємстві з метою досягнення його ефективного та рентабельного функціонування» [1, с. 155], серед інших побутує думка, що фінансовий потенціал підприємства треба визначати «як його здатність до раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів, що перебувають у його розпорядженні, а також можливості до нарощення у разі необхідності, обсягів цих ресурсів» [7].

Спираючись на дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених, що займалися проблемами фінансового потенціалу для цілей нашого дослідження під фінансовим потенціалом страхового підприємництва розумітимемо сукупність як наявних так і потенційних фінансових ресурсів, які може мобілізувати та реалізувати страхова система за певних умов для забезпечення свого сталого економічного зростання у чітко визначений часовий період.

Фінансовий потенціал страхового підприємництва «є динамічною функцією, орієнтованою на досягнення певного стану об'єкта (носія потенціалу) в майбутньому за певних зовнішніх та внутрішніх умов його функціонування» [4, с. 105], він «забезпечує досягнення стратегічних і тактичних цілей його діяльності, які в значній мірі визначають цільові джерела формування фінансових ресурсів у необхідному обсязі» [4, с. 105].

Якщо процес формування фінансового потенціалу страхового підприємництва (формування фінансових ресурсів) розглядають як спосіб забезпечення фінансування його майбутнього розвитку, то реалізацію фінансового потенціалу страхового підприємства

ототожнюють з ризиком, який суттєво впливає на результати тих фінансово-господарських операцій, для здійснення яких ресурси було сформовано.

У залежності від часового періоду, що вивчається виділяють: фактичний фінансовий потенціал страхового підприємства (досягнутий, реалізований); перспективний фінансовий потенціал страхового підприємства (вектор розвитку).

Ключовими суб'єктами страхового підприємства є страхові компанії. У 2015–2021 роках число страховиків на ринку страхування України (рис. 1) зменшилося на 192 суб'єкти страхового підприємства (рис. 2). Станом на 15.09.2021 року в Державному реєстрі фінансових установ (ДРФУ) обліковується 169 страховиків, з яких 17 – компанії зі страхування життя [11]. За період з 01.07.2020 року до 15.09.2021 року страховий ринок зменшився

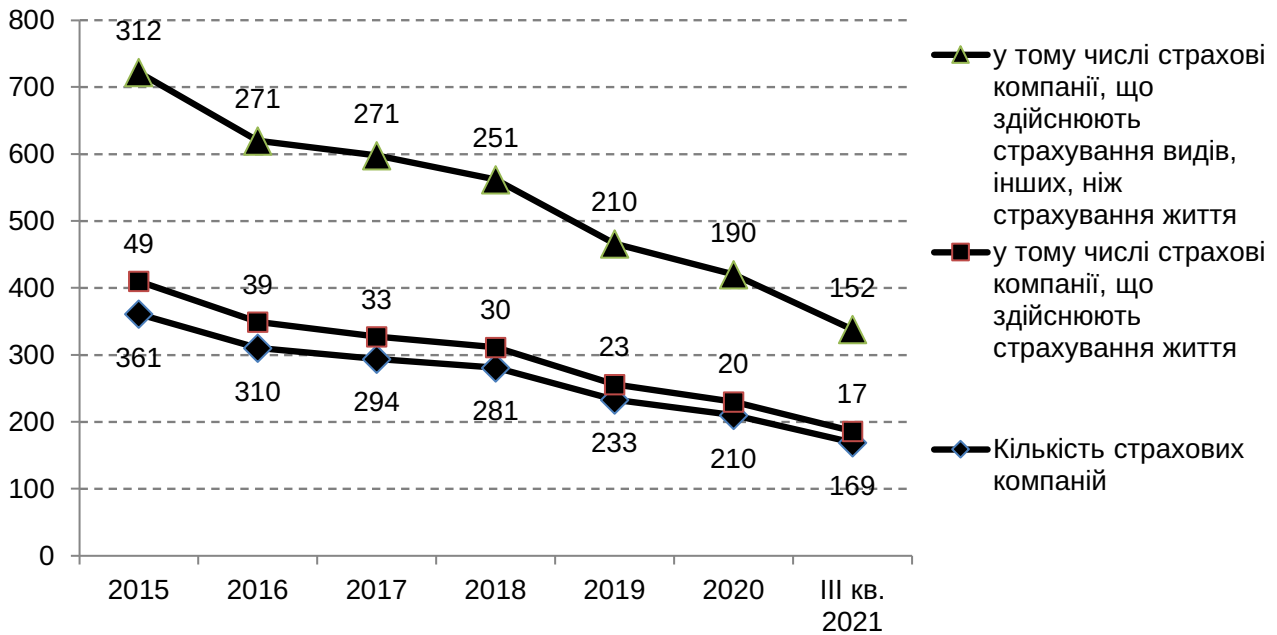

Рис. 1. Кількість страхових компаній в Україні у 2015–2021 роках

Джерело: побудовано авторами на основі [11; 12]

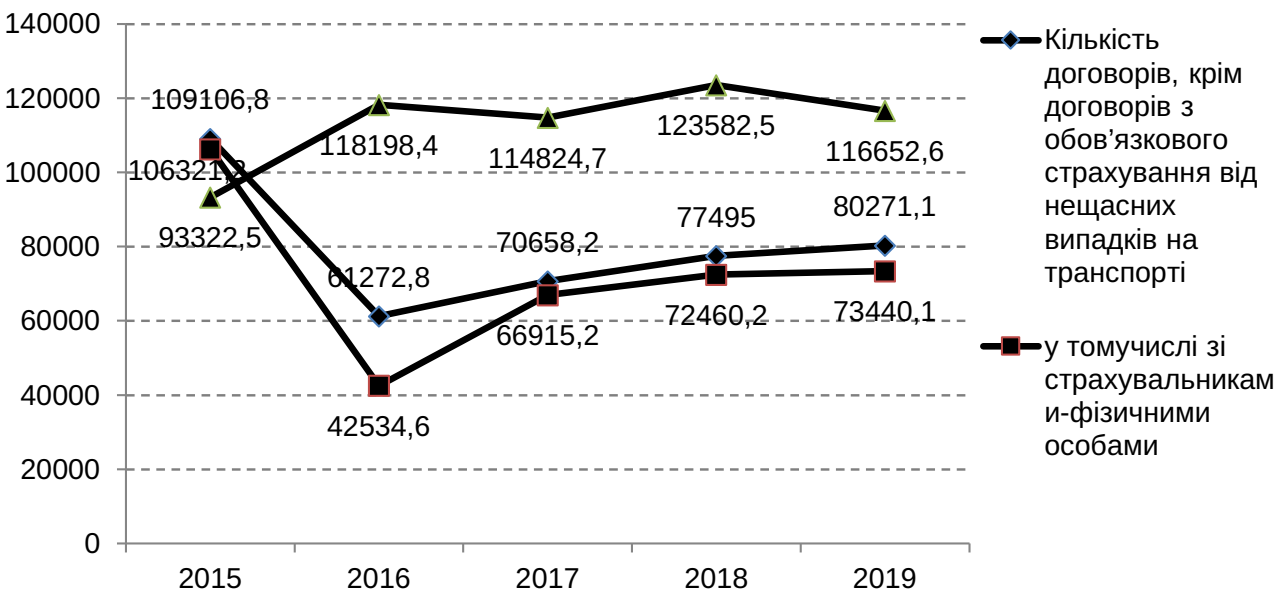

Рис. 2. Кількість договорів страхування, укладених суб'єктами страхового підприємства в Україні у 2015–2019 роках, тис од.

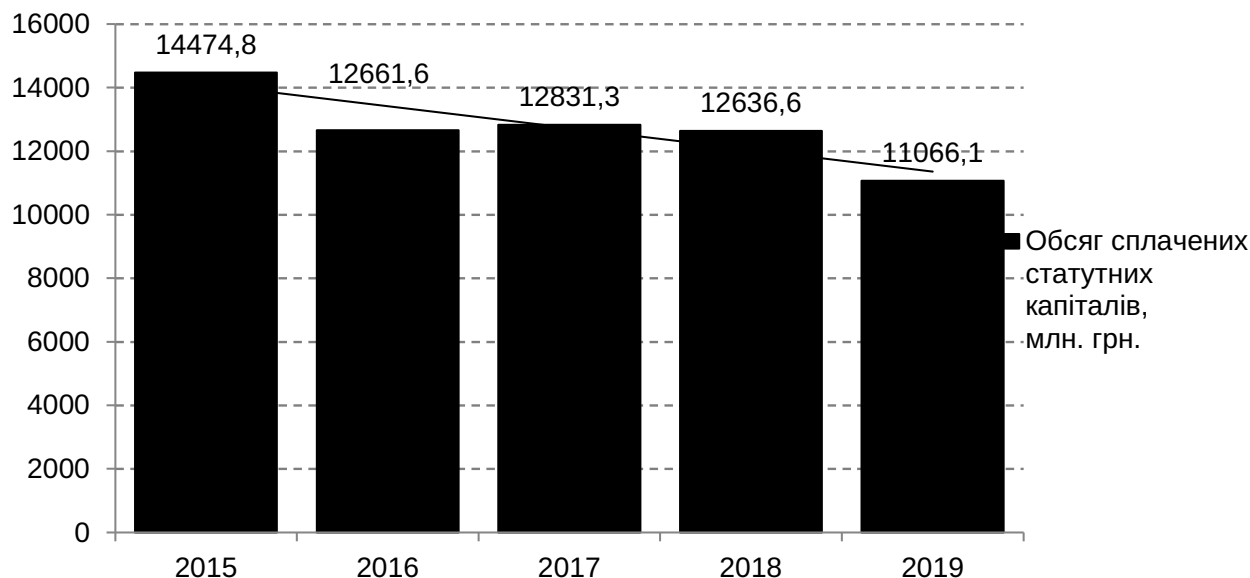
Джерело: побудовано авторами на основі [12]

на 46 страховиків, або на 21%. З них тільки 8 компаній були виведені з ринку примусово як захід впливу. Решта страховиків здали ліцензії за власною заявою, при цьому значна частина з них була під заходами впливу за порушення нормативів [11].

Станом на 31.12.2019 року в Україні суб'єктами страхового підприємництва було укладено 196923700 одиниць договорів страхування, що на 5505600 одиниць менше ніж

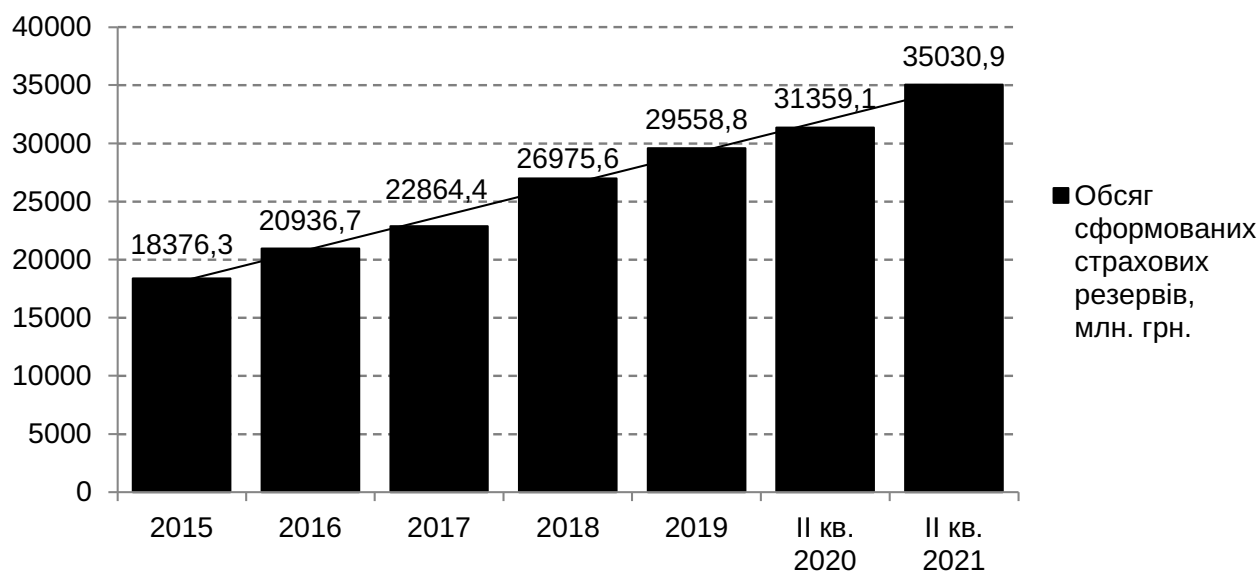
на у 2015 р. та 17452500 одиниць більше ніж у 2018 році (рис. 2).

Обсяг сплачених статутних капіталів суб'єктами страхового підприємництва у 2019 році у порівнянні з 2015 роком зменшився на 3408,7 млн. грн. і становив 11066,1 млн грн, що на 1570,5 млн грн менше ніж навіть у попередньому 2018 році. Ці показники негативно характеризують рівень фінансового потенціалу страхового підприємництва в Україні.

Рис. 3. Обсяг сплачених статутних капіталів суб'єктами страхового підприємництва у 2015–2019 роках, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі [12]

Рис. 4. Обсяги сформованих страхових резервів суб'єктами страхового підприємництва у 2015–2021 роках, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі [11; 12]

Позитивної динаміки набули показники обсягів сформованих суб'єктами страхового підприємництва страхових резервів у 2015–2021 рр. (рис. 4) зріс на 16654,6 млн грн з 18367,3 млн грн до 35030,9 млн грн, що позитивно характеризує фінансову основу страхової діяльності в Україні.

Загальні активи страховиків в Україні у 2015–2021 роках зросли на 4470,9 млн грн з 60729,1 млн грн до 65200 млн грн (рис. 5).

Стабільне зростання обсягів прийнятих активів, які тільки за останній рік зросли на

4197,1 млн грн з 47341 млн грн у III кв. 2020 до 51538,1 у III кв. 2021 року (рис. 6).

Висновки. Фінансовий потенціал страхового підприємництва – це сукупність як наявних так і потенційних фінансових ресурсів, які може мобілізувати та реалізувати страхова система за певних умов для забезпечення свого сталого економічного зростання у чітко визначений часовий період. Можемо стверджувати, що фінансовий потенціал страхового підприємництва в Україні є задовільний.

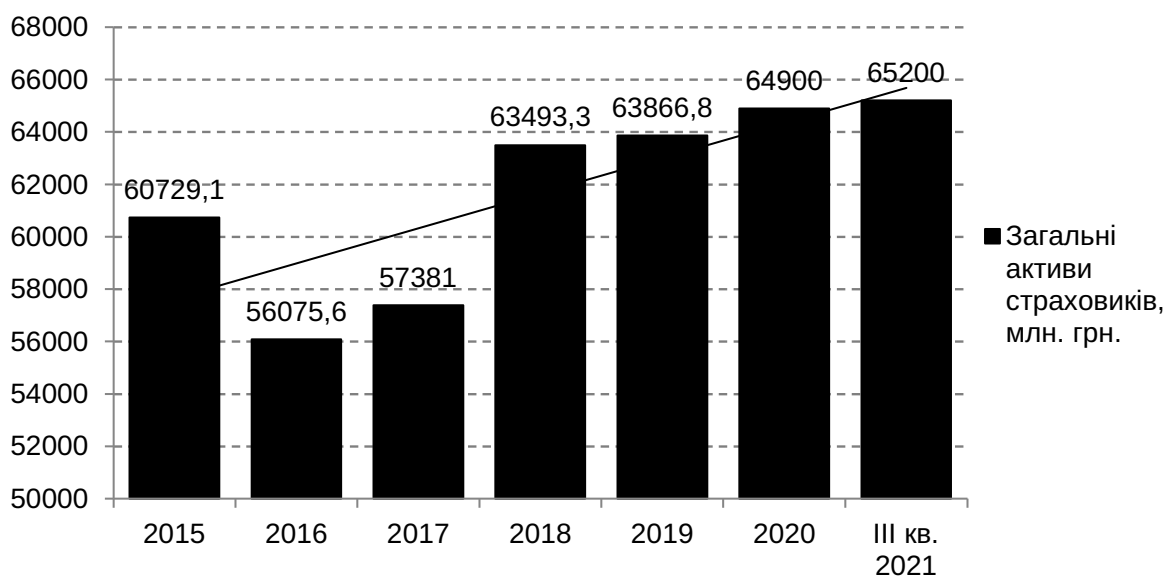

Рис. 5. Загальні активи страховиків в Україні у 2015–2021 роках, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі [11; 12]

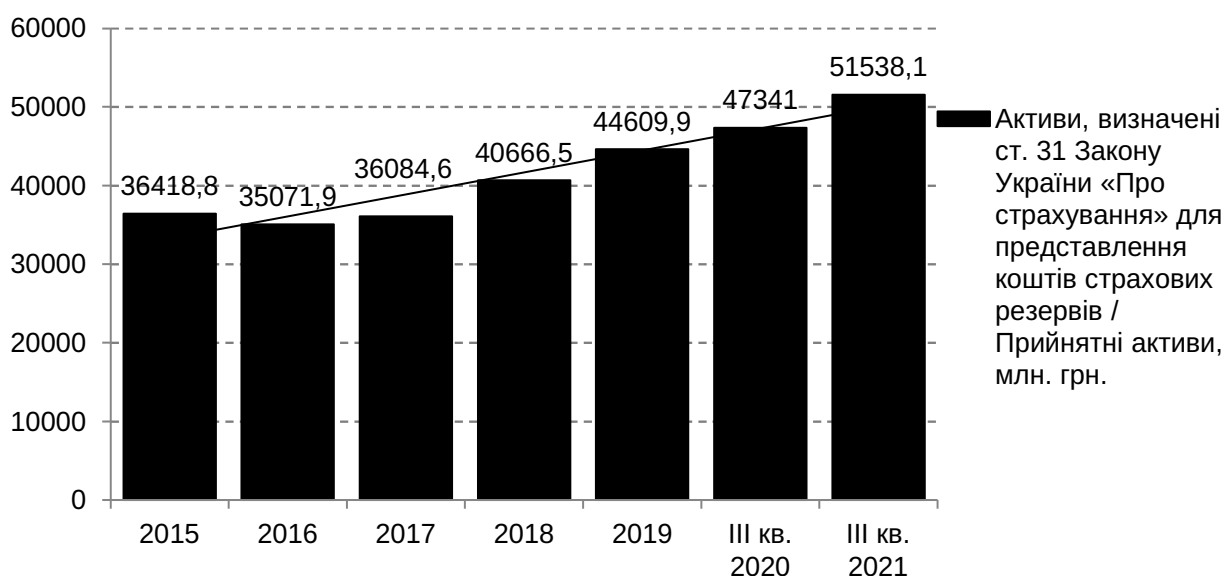

Рис. 6. Активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів / Прийнятні активи у 2015–2021 роках, млн грн

Джерело: побудовано авторами на основі [11; 12]

Досліджуючи сутність та проблеми фінансового потенціалу розвитку страхового підприємництва в Україні в подальшому потрібно: здійснити науковий аналіз теоретичних і практичних підходів до дослідження фінансового потенціалу розвитку страхового підприємництва; виявити специфіку основних етапів та розкрити основні закономірності генези фінансового потенціалу страхового підприємництва; провести дослідження сучасного стану, сутності, структури, функціонального змісту видів і форм реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва; дати обґрунтування сучасних теоретико-методологічних концептуальних установок і методичних підходів до визначення ефективності механізмів формування і реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва; розробити методику оцінки ефективності та виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності у сфері формування і реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва.

лізації фінансового потенціалу страхового підприємництва; дати обґрунтування сучасних теоретико-методологічних концептуальних установок і методичних підходів до визначення ефективності механізмів формування і реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва; розробити методику оцінки ефективності та виробити конкретні рекомендації щодо підвищення ефективності у сфері формування і реалізації фінансового потенціалу страхового підприємництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Боронос В. Г. Формування механізму оптимізації структури капіталу та його вплив на фінансовий потенціал підприємства. *Механізм регулювання економіки*. 2010. № 3. Т. 1. С. 154–166.
2. Корнійчук Г. В. Економічний зміст фінансового потенціалу підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. Вип. 7, част. 2. С. 26–29.
3. Левченко Н. М. Фінансовий потенціал підприємства: сутність та підходи до діагностики. *Інвестиції: практика та досвід*. 2012. № 2. С. 114–117.
4. Нагорнюк О. В. Класифікація видів фінансового потенціалу підприємства. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 104–109.
5. Нонік В. В., Полчанов А. Ю. Фінансовий потенціал як економічна категорія. *Інвестиції: практика та досвід*. 2017. № 17. С. 5–9.
6. Онишко С. В. Фінансовий потенціал інноваційного розвитку економіки. *Фінанси України*. 2003. № 6. С. 67–74.
7. Партин Г. О., Заdereцька Р. І., Граціян О. В. Формування фінансового потенціалу підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4754>.
8. Плиса В. Й. Страхування: підручник, 2-ге вид, виправлене й доповнене Київ: Каравела, 2019. 512 с.
9. Свірський В. С. Фінансовий потенціал: теоретико-концептуальні засади. *Світ фінансів*. 2007. № 4. С. 43–51.
10. Шалигіна І. В. Необхідність проведення оцінки та управління фінансовим потенціалом підприємства. *Економіка і суспільство*. 2018. Вип. 15. С. 785–792.
11. Огляд страхового ринку за I півріччя 2021 року / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Insurance_market_review_first_half_2021_pr_2021-10-26.pdf?v=4 (дата звернення: 20.04.2022)
12. Національний банк України: офіційний сайт. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

REFERENCES:

1. Boronos V. H. (2010) Formuvannia mekhanizmu optymizatsii struktury kapitalu ta joho vplyv na finansovij potentsial pidpryemstva [Formation of a mechanism for optimizing the capital structure and its impact on the financial potential of the enterprise]. *Mekhanizm rehulivannia ekonomiky*, vol. 3, T. 1, pp. 154–166. (in Ukrainian)
2. Kornijchuk H. V. (2016) Ekonomichnyj zmist finansovoho potentsialu pidpryemstva [Economic content of the financial potential of the enterprise]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho natsional'noho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 7, part 2, pp. 26–29. (in Ukrainian)
3. Levchenko N. M. (2012) Finansovij potentsial pidpryemstva: sutnist' ta pidkhody do diahnostryky [Financial potential of the enterprise: essence and approaches to diagnostics]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 2, pp. 114–117. (in Ukrainian)
4. Nahorniuk O. V. (2018) Klasyfikatsiia vydiv finansovoho potentsialu pidpryemstva [Classification of types of financial potential of the enterprise]. *Intelekt XXI*, vol. 1, pp. 104–109. (in Ukrainian)
5. Nonik V. V., Polchanov A. Yu. (2017) Finansovij potentsial iak ekonomichna katehoriia [Financial potential as an economic category]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 17, pp. 5–9. (in Ukrainian)

6. Onyshko S. V. (2003) Finansovyj potentsial innovatsijnogo rozvytku ekonomiky [Financial potential of innovative economic development]. *Finansy Ukrainy*, vol. 6, pp. 67–74. (in Ukrainian)
7. Partyn H. O., Zaderets'ka R. I., Hratiian O. V. (2016) Formuvannia finansovoho potentsialu pidpriemstva [Formation of financial potential of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*, vol. 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4754> (in Ukrainian)
8. Plysa V. Yo. (2019) Strakhuvannia [Insurance], 2nd ed. Kyiv: Karavela. (in Ukrainian)
9. Svirs'kyj V. C. (2007) Finansovyj potentsial: teoretyko-kontseptual'ni zasady [Financial potential: theoretical and conceptual principles]. *Svit finansiv*, vol. 4, pp. 43–51. (in Ukrainian)
10. Shalyhina I. V. (2018) Neobkhdnist' provedennia otsinky ta upravlinnia finansovym potentsialom pidpriemstva [The need to assess and manage the financial potential of the enterprise]. *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 15, pp. 785–792. (in Ukrainian)
11. Ohliad strakhovoho rynku za I pivrichchia 2021 roku / Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Insurance_market_review_first_half_2021_pr_2021-10-26.pdf?v=4.
12. National Bank of Ukraine : official site / Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: <https://bank.gov.ua>.